

Beca d'estada solidària a Oaxaca (Mèxic): les dues cares de la mateixa moneda

Andrea Cuevas i Alejandro Monfort ens expliquen en primera persona la seva experiència després de gaudir de la beca solidària de l'Ajuntament d'Alella

Assemblea amb persones integrants del CODEP a la Cuenca del Papaloapan.

Assemblea amb les dones del CODEP a Rio Anona, amb els brigadistes de l'ACP.

ANDREA CUEVAS / ALEJANDRO MONFORT (TEXT I IMATGES)

Normalment quan la gent d'Occident pensem a viatjar a Mèxic ens venen al cap platges de pel·lícula, en un ambient paradisiac amb tranquil·litat infinita, relaxació i descobriment d'aventures preparades per agències de viatges. En aquestes estades, els becats solidaris de l'Ajuntament d'Alella ens hem endinsat en una realitat no tan artificial, desconeguda per molts de nosaltres. Un Mèxic on cada dia es lliura una batalla per la subsistència, per la lluita de drets humans fonamentals com la defensa del territori i la igualtat de drets indiferentment de l'origen o la raça.

La nostra estada a Mèxic, del 7 al 25 d'agost del 2019, ens ha portat a conèixer a fons els problemes que es pateixen en una

regió al sud del país, a l'estat d'Oaxaca. Oaxaca és una regió quasi tres vegades més gran que Catalunya, coneguda per la riquesa de les seves cultures indígenes i pels jaciments arqueològics precolombins d'alt valor sentimental i cultural. Si Oaxaca avui és coneguda per la seva riquesa cultural, és gràcies als seus pobles originaris, pobles amb cultura pròpia que mantenen les tradicions, maneres de treballar, cuinar i pensar.

Conèixer la realitat

El viatge solidari de coneixement va començar, un cop reunida la brigada de l'Associació Catalana per la Pau (ACP), formada pels dos becats per l'Ajuntament d'Alella i tres persones més procedents de Catalunya, amb una benvinguda de la contrapart a Mèxic, l'Observatorio de los Derechos Humanos de

los Pueblos. Allà vam conèixer unes quantes persones amenaçades de mort per grups paramilitars de la zona, que ens guiarien i explicarien la realitat que viuen a Mèxic. Amb elles vam descobrir diferents regions de l'estat d'Oaxaca: Valles Centrales, la Regió Mixteca, la Cuenca del Papaloapan i la Costa, cada una amb un clima ben diferent. Hem volgut contextualitzar les problemàtiques que vam observar a les quatre regions visitades.

1. Valles Centrales

La primera regió que vam visitar va ser Valles Centrales, on predomina el poble originari *zapoteco*, i on trobem un clima càlid, sec i semidesèrtic en aquests moments de l'any, que comporta que el conreu de la *milpa* o blat de moro no creixi més enllà

Integrants del CODEP i del CODEM amb brigadistes catalanes davant la Casa de la Mujer a Oaxaca.

de metre i escaig. En aquesta regió vam descobrir els processos contaminants de mineria a cel obert que utilitzen materials tan agressius com el mercuri i el cianur per separar el mineral requerit de la roca (or habitualment), a més de l'impacte ambiental que té la destrucció del medi. L'ús d'aquests materials suposa un perill per al medi, per a les varietats de flora i fauna de la zona i per al mateix desenvolupament de la vida humana, perquè tan sols un petit vessament en un terratrèmol (habituals en aquests indrets) pot contaminar aqüífers i dificultar que la vida pugui seguir el seu curs.

També en aquesta regió vam descobrir iniciatives econòmiques autogestionades nascudes de la mateixa comunitat per incentivar l'estalvi i el desenvolupament econòmic. Iniciatives encapçalades per dones, moltes de les quals carreguen amb la conciliació laboral i familiar, perquè una bona part de la població masculina d'aquests territoris busca l'emigració cap als EUA, un recurs per subsistir econòmicament.

2. Regió Mixteca

Aquesta zona és molt més humida que l'anterior, més fresca, i amb un sòl més ric en minerals que afavoreix el conreu de la terra i fa que el conreu de la *milpa* arribi fins a l'altura dels ulls. Per tant, en aquesta zona el rendiment de l'agricultura és un avantatge i no un inconvenient. La presència de persones armades en organitzacions paramilitars com Antorcha Campesina fa que durant tot

el nostre recorregut hàgim topat amb persones a qui se'ls han expropiat les possessions, incloses terres i edificis, o els han forçat a anar-se'n dels seus pobles sota amenaça de mort: han deixat enrere la llar, la família i les terres i negocis. També cal esmentar que tant la Regió Mixteca com especialment Valles Centrales són les més castigades per l'emigració dels joves cap als Estats Units d'Amèrica, cosa que deixa els pobles amb bàsicament gent de la tercera edat a càrrec d'infants, perquè la població jove intenta buscar un millor futur als estats del

nord de Mèxic (com Sonora, a la zona de les *maquilas*, o als EUA).

3. Cuenca del Papaloapan

El Papaloapan és un riu amb un cabal elevat, del qual es nodreixen molts conreus i llars. En aquesta regió el clima és molt humit i molt càlid, amb una vegetació frondosa i abundant, amb un ambient tropical. L'agricultura seria una tasca profitosa grà-

“LA NOSTRA AVENTURA SOLIDÀRIA ENS HA PORTAT PER UN CAMÍ D'APRENENTATGE I DE CREIXEMENT”

cies al regadiu que concedeix l'aigua del Papaloapan, si no fos per la contaminació que es produeix a les seves aigües a la part superior, a causa dels vessaments d'indústries com la cervesera i la paperera. D'altra banda, gràcies als grans recursos hídrics d'aquesta regió es va muntar una presa els anys 1980 que va comportar el desplaçament forçós de diferents pobles originaris i ara està en estudi una altra, encara més gran, que causaria el desplaçament de diversos pobles en un indret desconegut per ells, cosa que els faria perdre els llaços amb la seva terra i el lloc de la seva cultura ancestral.

4. Costa

Aquesta zona tropical costanera amb temperatures elevades molt agradables, és potser amb la qual la gent d'Occident definiria innocentment Mèxic: platges paradisíaques en un entorn hiperturístic. En aquesta regió vam veure casos d'expropiació de terres de governs locals i intermediaris per poder-les cedir a grups hotelers i turístics, i casos de corrupció, engany i estafa per poder dur a terme grans *ressorts* que destrueixen el medi i l'ecosistema originari.

Tot i que a les quatre zones hi ha un desequilibri molt gran de riquesa i una batalla entre generar riquesa, per part de les empreses, i mantenir una vida digna i les tradicions, per part de les comunitats, amb escenaris sovint desoladors, val a dir que també hi hem trobat tot un seguit de gent amb uns valors inesquinçables, admirables i un esperit altruista envejable, que dona esperança a un país que just ha sortit d'un bipartidisme que hi ha hagut durant quasi cent anys.

Dones en situació de conflicte

Un dels objectius principals de la brigada solidària era fotografiar i recollir el testimoni de dones en situació de conflicte, que han marcat una forta tendència i influència al seu entorn per millorar la situació que viuen. Amb aquest material s'ha elaborat una acurada exposició, *Dones en peu de lluita: Colòmbia, Palestina, Mèxic*, on, conjuntament amb les brigades de l'Associació Catalana per la Pau (ACP) de Palestina i Colòmbia, es pot conèixer i divulgar la situació d'aquestes dones, que s'ha estrenat a l'Espai Jove la Fontana de Barcelona el 23 de gener del 2020. Es tracta d'una exposició itinerant que esperem veure aviat a Alella.

La nostra aventura solidària ens ha portat per un camí d'aprenentatge i de creixement individual i col·lectiu, i ens ha brindat l'oportunitat de conèixer amb una gent, cultura i situació molt diferent per donar a conèixer, amb articles com aquest, el seu conflicte que ha quedat relegat a l'oblit des dels mitjans occidentals tradicionals. ●

Andrea Cuevas fotografiant a Soledad Ortiz per l'exposició de Dones en peu de lluita.